

researches. It has been established that domestic normative legal base and modern system of standardization do not fully consider the dangerous influence of this kind.

Scientific novelty. Possible directions for improvement of normative maintenance of land use of aviation transport in Ukraine were offered.\

Practical significance. The application of the research results on the main shortcomings elimination of the regulatory base in the field of land use of aviation transport in Ukraine will allow in the future to develop a "Airport Management Program", which would include a system of specific measures to reduce the risk posed by birds and wildlife, which can live in or in the vicinity of the airport.

УДК 338.24
JEL Q56

Резнік Н.П.⁶⁷

*Національний університет біоресурсів та природокористування України
(Київ, Україна)*

<https://orcid.org/0000-0001-9588-5929>

Костко О.В.⁶⁸

*Національний університет біоресурсів та природокористування України
(Київ, Україна)*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в Україні. Висвітлення регіональних аспектів рівня розвитку малого підприємництва в Україні, виявлення основних проблем, що його сповільнюють, пошук шляхів їх подолання, а також узагальнення регіональних принципів формування й розвитку малого підприємництва.

Ключові слова: мале підприємництво, економіка, проблеми, розвиток, сектор економіки.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены проблемы и перспективы развития малого предпринимательства в Украине. Освещение региональных аспектов уровня развития малого предпринимательства в Украине, выявление основных проблем, которые его замедляют, поиск путей их преодоления, а также обобщение региональных принципов формирования и развития малого предпринимательства.

Ключевые слова: малое предпринимательство, экономика, проблемы, развитие, сектор экономики.

⁶⁷ *Резнік Надія Пертівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри біржової діяльності і торгівлі, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)*

⁶⁸ *Костко Оксана Вікторівна, магістрант, Економічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)*

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SMALL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

The article deals with the problem and prospects of small business development in Ukraine. Coverage of regional aspects of the level of development of small business in Ukraine, revealing of the main problems that it is slowing down, search for way to overcome them, as well as generalization of regional principles of formation and development of small business.

Keywords: small business, economy, problems, development, economy.

Актуальність проблеми. Активізація підприємництва та зростання масштабів і ефективності функціонування підприємницького сектору є одним з головних чинників позитивних структурних змін і модернізації національного господарства, а також підвищення якості життя населення. Розвиток підприємництва також веде до інституційної перебудови суспільства на основі поширення економічної свободи та становлення «середнього класу» як підґрунтя соціальної стабільності.

В умовах конкуренції та з метою досягнення якісно нового рівня життя населення мале підприємництво є невід'ємним сектором ринкової економіки, який має регіональну орієнтацію. Відтак, результативність функціонування малих підприємств значно залежить від їх підтримки як на державному, так і регіональному рівнях. В ефективному розвитку малих підприємств насамперед зацікавлені територіальні громади, тому що: 1) значна частина цього сектору економіки орієнтована на місцевий ринок; 2) збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва сприяє створенню нових робочих місць, що розв'язує проблему безробіття в адміністративно-територіальних одиницях; 3) разом зі зростанням кількості малих підприємств і підприємців збільшуються обсяги виробництва, а отже, зростають податкові надходження до місцевих бюджетів.

Досліджуючи моніторинг регуляторного середовища та стан регіонального розвитку малого підприємництва, варто зазначити, що існує чимало проблем щодо регіональної специфіки програм розвитку малого підприємництва. У сучасних умовах регіоналізації економічних процесів, подальший розвиток малого підприємництва потребує глибокого дослідження його системоутворювальних факторів, територіальних особливостей, формування і здійснення відповідної ефективної та гнучкої регіональної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду тенденцій і особливостей розвитку малого підприємництва на регіональному й місцевому рівні, виявленню основних чинників, які впливають на його ефективність, і причин, що стримують процес формування малого підприємництва, присвячено праці Б. Адамова, Г. Кампо, В. Марачова, О. Сідуна. Особливості економічних і правових форм підтримки суб'єктів малого підприємництва в умовах різних моделей змішаної економіки ринкового типу (американської, європейської і японської), а також перехідних економік досліджено в наукових працях В. Ляшенка, В. Хахуліна. Комплексу проблем, пов'язаних з розвитком малого підприємництва, його державною підтримкою в Україні, аналізу соціально-економічних наслідків цих процесів багато уваги приділяє у своїх працях також З. Варналій. Водночас слід зазначити відсутність в існуючому науковому доробку комплексного й системного дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів розвитку малого підприємництва в контексті регіональних пріоритетів, а також удосконалення організаційно-економічного забезпечення цього процесу, що обумовлює нагальну потребу в здійсненні наукового пошуку у визначеному напрямі.

Постановка завдання. В умовах післякризового відновлення економіки України значної ролі набуває стимулювання розвитку малого підприємництва в регіонах, завдяки чому стає можливим досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку як регіонів, так і країни в цілому. Метою дослідження є висвітлення регіональних аспектів рівня розвитку малого підприємництва в Україні, виявлення основних проблем, що його

сповільнюють, пошук шляхів їх подолання, а також узагальнення регіональних принципів формування й розвитку малого підприємництва.

Результати дослідження. На сучасному трансформаційному етапі розвитку органами державної влади всіх рівнів значна увага приділяється стимулюванню розвитку підприємництва.

Ведеться діяльність з активізації державної політики регулювання підприємницького сектору, позитивним наслідком чого стало вдосконалення дозвільних процедур і реєстрації речових прав на майно, спрощення процедур відкриття та закриття бізнесу, отримання адміністративних послуг, звуження прямого адміністративного державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та реформування сфери надання адміністративних послуг, пом'якшення податкового тиску, розвиток інфраструктури для надання суб'єктам підприємництва фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки.

Між тим переважна більшість реформ і спрощень дозвільної діяльності стосувалася тих видів діяльності, що і до спрощення не поширювалися на широке коло підприємств. Або ж реформи здійснювалися завдяки прямому агрегуванню процедур, «механічного» об'єднання функцій уповноважених органів державної влади у сфері регуляторної політики тощо, або заміною чітких дозвільних документів процедурами галузевої направленості.

Тобто низка реалізованих реформи минулих років так і не дали відповідь на те, як управлінці прагнули перебудувати існуючу економічну систему. Відбулось ухвалення значної кількості нормативно-правових актів, які істотно змінили правове підґрунтя підприємницького та інвестиційного клімату в країні. Проте суттєвої активізації підприємництва та заохочення інвестування не спостерігалось. Навпаки – фіксувалася поведінка економічних агентів, що свідчило про зворотний ефект, який не можна пояснити несприятливими макроекономічними умовами.

У підсумку ці зміни ще не забезпечили суттєвого поліпшення якісних і кількісних характеристик розвитку підприємництва. Функціонально і процедурно система зберігає основні попередні недоліки, що на прикладі подібних трансформацій 2014 року може викликати дезорганізацію системи управління. Відтак ефективність політики економічних реформ та адекватної ринковій ситуації антикризової політики істотно знижується надто повільним формуванням цілісного та системного інституційного середовища, яке забезпечує реалізацію правових положень у практичній діяльності державного управління, підприємництва та населення України.

Натомість зазначені дії та реформи дозволили Україні піднятися у рейтингу «DoingBusiness-2015» з 112 на 96 позицію серед 189 країн світу. Зокрема, досягнуто значного успіху за двома ключовими позиціями – «реєстрація власності» (59-а позиція) і «сплата податків» (108-а позиція). Проте низка позитивних кроків гальмується їх вибірковістю в практичній площині та нездатністю системно впливати на трансформацію економіки України в нову якість, нову модель зростання. Зокрема, відбулося погіршення в 7 з 10 сфер, що охоплюються дослідженням. Низка важливих показників залишається на наднизькому рівні. Зокрема, протягом тривалого часу в Україні здійснювалися суперечливі реформи, які, за висновками Світового банку, демонстрували то значне поліпшення умов ведення бізнесу, то, навпаки, стрімке зниження порівнюваних позицій.

Реально, 2018–2019 рр. у сфері сприяння підприємницькій діяльності продовжено практику попередніх років, коли в Україні реалізовувалися реформи, які поліпшували міжнародні рейтинги країни без забезпечення реальних процесів активізації підприємництва та відновлення національної економіки.

Реалізація дійсних реформ поступово вповільнилася та гальмувалася, що викликало загальне руйнування перших позитивних очікувань вітчизняних та іноземних підприємств щодо перспектив бізнес-клімату та інвестиційної привабливості України.

За підсумками 2018 р., у структурі вітчизняного підприємництва частка малих підприємств становила 92,4%, середніх – 7,4% і великих – 0,2%. Упродовж 2015–2018 рр. ці показники не зазнавали суттєвих змін. У розподілі за видами економічної діяльності пріоритетними сферами діяльності суб'єктів малого підприємництва залишаються торгівля та сфера послуг (ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку), питома вага яких від загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) сумарно становить понад 50%. При цьому частка суб'єктів малого підприємництва в промисловості становила лише 11,7%; у сільському, лісовому та рибному господарстві – 12,6%; у сфері операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям – 9,1; будівництві – 9,4%; діяльності транспорту і зв'язку – 4,1%.

Вагомим показником аналізу економічного стану підприємництва як у країні, так і регіоні є показник кількості малих підприємств на 10 тис. осіб населення, який протягом 2015–2018 років в Україні залишався майже незмінним.

У регіональному розрізі найкращі показники кількості малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення України в м. Києві (257), Одеській (99), Київській (97), Харківській (91), Запорізькій (76) і Дніпропетровській областях (79). Тільки в цих регіонах спостерігається перевищення кількості малих підприємств на 10 тис. населення над середнім українським показником. Це обумовлено специфікою місця розташування регіонів, особливостями економічного розвитку, великою кількістю підприємств, що займаються посередництвом і торговельною діяльністю. Можна стверджувати, що в інших регіонах України стан справ за показником кількості малих підприємств є ще гіршим.

Суттєві міжрегіональні відмінності в розвитку малого підприємництва зумовлені впливом певних тенденцій розвитку нашої держави. З одного боку, динамічний розвиток економіки України не супроводжувався структурними змінами в регіонах, а отже, мав екстенсивний характер, коли зростають традиційні потужні промислові центри та залишаються у стані стагнації регіони з нижчим рівнем промислового потенціалу. З другого боку, існуванням типового для більшості постсоціалістичних країн феномену «столичного максимуму» ділової активності. Переважання концентрації ділової активності в столиці має значний вплив на формування міжрегіональних відмінностей розвитку малого підприємництва та збільшення диспропорцій регіонального розвитку за більшістю показників. Проте додамо, що суттєвий вплив на рівень соціально-економічного розвитку як країни, так і регіонів має не кількісність малих підприємств, а їх результативність. Одним із вагомих показників, що характеризує ефективність розвитку підприємництва, є обсяг реалізованої продукції. Динаміка обсягів даного показника впродовж 2009–2018 рр. постійно зростає. Проте 2018 р. обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) дещо знизився порівняно з попереднім роком, причому понад 60% продукції створено за рахунок торгівлі, 10% – операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям, близько 9% – промисловість, 7% – будівництво. У регіональному розрізі спостерігаються значні відмінності в обсягах реалізованої продукції малими підприємствами.

Розвиток малого підприємництва на регіональному та місцевому рівні гальмують такі системні проблеми:

1. Недостатнє (негарантоване й нерегулярне) фінансування регіональних програм підтримки і розвитку малого підприємництва (на реалізацію регіональних і місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва місцевими органами виконавчої влади передбачалося спрямувати кошти у загальній сумі 324,7 млн грн.

2. Недосконалість контролю за використанням коштів, виділених малим підприємствам, унаслідок чого частина ресурсів витрачається за нецільовим призначенням.

3. Брак системи, яка ефективно функціонує, дієвої взаємодії великого та малого підприємництва на місцевому рівні.

4. Нерівномірність розташування та розвитку малого підприємництва у регіонах України, що обумовлено загальною економічною ситуацією в регіоні. Адже мале підприємництво напряму залежить від платоспроможного попиту населення в регіоні, від стабільного розвитку «точок зростання» та потужних «ареалів» промислового, аграрного виробництва. Саме тому в депресивних, периферійних темпи розвитку малого підприємництва є незначними.

В Україні також немає чітко сформульованих напрямів державної підтримки малого підприємництва на регіональному рівні.

З огляду на це, можна надати такі рекомендації щодо першочергових заходів ефективної підтримки та визначення головних перспектив розвитку малого підприємництва на регіональному й місцевому рівнях:

1. Сприяти формуванню сприятливого підприємницького клімату.
2. Для створення нових робочих місць, скорочення безробіття та стимулювання розвитку підприємництва.
3. Вжити заходів щодо розвитку малого підприємництва в сільській місцевості.
4. Стимулювати проведення регіональних конкурсів (тендерів) щодо закупівлі товарів і надання послуг малими підприємствами за кошти державних і місцевих бюджетів, а також участь підприємств у виконанні регіональних замовлень.
5. Запровадити механізми державно-приватного партнерства у сфері підтримки малого підприємництва на місцевому рівні.
6. Для інформаційного забезпечення малих підприємств і спрощення їх доступу до необхідної інформації сформувати в регіонах бази даних, які будуть нагромаджувати та впорядковувати інформацію щодо норм чинного законодавства України; інформаційно-аналітичні матеріали щодо розвитку підприємництва регіону, цінової ситуації, регуляторної політики, наявних банківських установ і кредитних спілок з переліком їх послуг у сфері кредитування суб'єктів малого підприємництва.

Висновки. Реалізація намічених стратегічних напрямків сприятиме процесам виходу малого підприємництва України на європейський рівень розвитку, поліпшенню бізнес-клімату, зміцненню позицій малого підприємництва в загальній структурі вітчизняної економіки, модернізації у сфері малого підприємництва, спрямованої на збільшення його внеску в соціально-економічний розвиток країни, підвищенню ефективності малого підприємництва, зокрема збільшення його складника в обсягах вітчизняного промислового та сільськогосподарського виробництва, наповнення доходних частин державного та місцевих бюджетів.

Бібліографічний список

1. Адамов Б.И., Б.А. Сорокин. Малый и средний бизнес как фактор реформирования жилищно-коммунального хозяйства. *Економічний вісник Донбасу*. 2008. №1. С. 65–78.
2. Кампо Г.М. Управління розвитком малого бізнесу регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2009. 21 с.
3. Марачов В. Малий бізнес у регіоні: реалії і соціально-економічні партнерства. *Управління сучасним містом*. 2004. №1 С. 120–123.
4. Сідун О.Я. Регіональні механізми розвитку малого підприємництва (на матеріалах Закарпатської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01. Ужгород, 2004. 22 с.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Adamov B.Y., B.A. Sorokyn. Malyyi y srednyi byznes kak faktor reformyrovaniya zhylyshchno-kommunalnoho khoziaistva. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*. 2008. №1. S. 65–78.

2. Kampo H.M. Upravlinnia rozvytkom maloho biznesu rehionu: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.05. Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet. Uzhhorod, 2009. 21 p.
3. Marachov V. Malyi biznes u rehioni: realii i sotsialno-ekonomichni partnerstva. Upravlinnia suchasnym mistom. 2004. №1 pp. 120–123.
4. Sidun O.Ia. Rehionalni mekhanizmy rozvytku maloho pidpriemnytstva (na materialakh Zakarpatskoi oblasti): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.06.01. Uzhhorod, 2004. 22 p.
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

AUTHOR'S ABSTRACT

JEL Q17

Reznik N.⁶⁹

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-9588-5929>

E-mail: nadya-reznik@ukr.net

Kostko O.⁷⁰

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SMALL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Objective. The article examines the state and problems of small developmentent repreneurship, analysis of small business as a driving force of development the economy of Ukraine as a whole.

Methods: analysis, synthesis, empirical and abstract-logical research methods.

Results. Realization of intentions of strategic directions promotes development of the system of entrepreneurship of Ukraine, development, improvement of the business climate, strength ening of the positions of small business in the general structure of the economy, modernization of the sphere of entrepreneurial activity, small business, including analysis of its componentin the volume of domestic in dustrial and agricultural production, forexample. Profitability of parts of state and local budgets.

Scientific novelty. Scientific recommendations on priority measures for effective support and identification of main prospects for small business development at the regional and local levels:

1. Topromote the formation of a favorable business climate.
2. Tocreate new jobs, reduce unemployment and stimulate entrepreneurship development.
3. Take measures for the development of small business in ruralareas.

⁶⁹ **Reznik Nadiya**, Doctor in Economics, Professor, Head of Exchange Activities and Trade Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

⁷⁰ **Kostko Oksana**, Student of the Master's Degree, Economic Faculty, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

4. Stimulate the implementation of regional tenders for the procurement of goods and services for small enterprises at the expense of state and local budgets, as well as the participation of entrepreneurs in the execution of regional orders.

5. To introduce mechanisms of public-private partnership in the field of small business support at the local level.

Practical significance. The materials of the conducted research will be useful for writing the master's work.

УДК 338.24

JEL Q17

Резнік Н.П.⁷¹

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(Київ, Україна)*

<https://orcid.org/0000-0001-9588-5929>

Ткачук С.М.⁷²

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(Київ, Україна)*

ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР АГРОБІЗНЕСУ СЬОГОДЕННЯ

У статті зазначено та проаналізовано останні роки більшості підприємств зі структурою агробізнесу, які займаються бізнес-плануванням власної господарської діяльності, що суттєвою мірою впливає на економічний стан підвищуючи та поліпшуючи його. Встановлено від чого залежить майбутній економічний стан господарств і перспективи їх розвитку, а також визначено поняття економічного впливу в діяльності агробізнесу.

Ключові слова: агропродукція, собівартість, короткостроковість, резерв, оптимізація, економіка, геодезія, сільгоспвиробники.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ НА ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР АГРАРНОГО БИЗНЕСА В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ

В статье указано и проанализированы последние годы большинства предприятий со структурой агробизнеса, которые занимаются бизнес-планированием собственной хозяйственной деятельности, существенно мере влияет на экономическое положение повышая и улучшая его. Установлено от чего зависит будущее экономическое положение хозяйств и перспективы их развития, а также определено понятие экономического влияния в деятельности агробизнеса.

⁷¹ **Резнік Надія Пертівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри біржової діяльності і торгівлі, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

⁷² **Ткачук Сніжана Миколаївна**, магістрант, Економічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)